

Roll No.....

Total No. of Pages : 3

Total No. of Questions : 8

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड

विषय कोड : 603

भारतीयसंस्कृतिः विज्ञानञ्च

तृतीय-प्रश्न पत्रम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देशः—(i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

(ii) प्रश्नानां समक्षम् अङ्काः निर्दिष्टाः।

1. समुचितविकल्पं चित्वा उत्तरत—

5×2=10

(क) अष्टाध्यायी-इत्यस्य लेखकः अस्ति —

(i) पाणिनिः

(ii) माघः

(iii) पतञ्जलिः

(iv) भर्तृहरिः

(ख) यज्ञप्रधानम् अस्ति :

(i) रामायणम्

(ii) महाभारतम्

(iii) पुराणम्

(iv) वेदः

(ग) कति आश्रमाः स्वीकृताः भारतीयसंस्कृतौ ?

(i) चत्वारः

(ii) सप्त

(iii) पञ्च

(iv) षट्

(घ) अतिथियज्ञस्य पर्यायः अस्ति :

(i) भूतयज्ञः

(ii) दैवयज्ञः

(iii) नृत्यज्ञः

(iv) पितृयज्ञः

(ङ) पुराणेषु विवाहस्य कति भेदाः समुपलभ्यन्ते ?

(i) सप्त

(ii) षट्

(iii) पञ्च

(iv) अष्ट

2. सत्ययुगं चिनुत -

5×2=10

(क) आयुर्वेदाचार्यः	(i) महर्षि कपिलः
(ख) वैशेषिकदर्शन	(ii) महर्षि जैमिनिः
(ग) न्यायशास्त्रम्	(iii) धन्वन्तरिः
(घ) सांख्यदर्शनम्	(iv) गौतममुनिः
(ङ) मीमांसादर्शनम्	(v) कणादः

3. सत्य कथनानां समक्षम् 'सत्यम्' असत्य कथनानां समक्षे 'असत्यम्' लिखत-

5×2=10

- (क) रामायणम् तुलसीदास कृति अस्ति।
(ख) भारतस्य उत्तरदिशि हिमालयः अस्ति।
(ग) श्रीकृष्णेन भगवद्गीतायां अर्जुनं उपदेशं न कृतम्।
(घ) श्रावणमासस्य होलिकोत्सवः भवति।
(ङ) हिरण्यगर्भः सूक्तम् ऋग्वेदे उपलभ्यते।

4. रिक्तस्थानं पूरयत-

5×2=10

- (क) प्राचीनतमः वेदः अस्ति।
(ख) 'पंचतंत्र' रचयिता अस्ति।
(ग) विवेकानन्दस्य गुरुः आसीत्।
(घ) भारतीय भाषाणां जननी अस्ति।
(ङ) 'रघुवंशम्' ग्रन्थस्य लेखकः।

5. एकवाक्येन उत्तरं लिखतु-

5×2=10

- (क) पंचमो वेदः किम् ?
(ख) पाण्डवानां गुरुः कः आसीत् ?
(ग) विद्या किं ददाति ?
(घ) चरकसंहिता कस्य रचना अस्ति ?
(ङ) योगसूत्रस्य प्रणेता कः ?

6. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु चत्वारः समाधेयाः—

4×5=20

- (क) बाल्मीकि रामायणस्य आदिमं श्लोकं लिखत।
- (ख) किम् नाम ईश्वरः ?
- (ग) दूरदर्शनम् (टीवी) इव दूरदृष्टेः दूरदृष्टि सामर्थ्यस्य वा कुत्र समुल्लेखः प्राप्यते ?
- (घ) भारतीयसंस्कृतेः ध्येयवाक्यम् किमस्ति ?
- (ङ) पंचमहायज्ञाः के सन्ति ?

7. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वौ समाधेयौ—

2×10=20

- (क) षोडशसंस्कारणां नामानि लिखत।
- (ख) धृत्यादयः धर्मलक्षणम् लिखत।
- (ग) वर्णाश्रम-व्यवस्थायां क्षत्रियस्य महत्त्वं प्रतिपादयत।
- (घ) भारतीयसंस्कृतौ आश्रमव्यवस्थायाः महत्त्वम् लिखत।

8. अधोलिखितमेकमधिकृत्य निबन्धः लेख्यः —

10

- (क) संस्कृतभाषा
- (ख) विज्ञानस्य महत्त्वम्
- (ग) भारतीयसंस्कृतिः
- (घ) अस्माकं देशः

(1)

नामिका
अशीशितिग

प्राशनक कोड क्रं 2/1903

पृष्ठ क्र. 1
प्रश्न पत्र/आदर्श उत्तर ✓

पराक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा/उत्तरा/गण्ड-प्रथम/द्वितीय

विषय भारतीयसंस्कृति: विज्ञानग्रन्थ विषय कोड 603 माध्यम संस्कृत

कुल प्रश्न 08

समय - 3 घण्टा

पूर्णांक 100

निर्देश

प्रश्न क्रमांक		प्रश्न के लिए अधिकतमअंक
1	उत्तरम् - (क) (i) पाणिनि: (ख) (iv) वेद: (ग) (i) चत्वारः (घ) (iii) ऋयज्ञः (ङ) (iv) अष्ट	
2	उत्तरम् - महर्षि कपिल (क) आयुर्वेदाचार्य - (iii) चन्वन्तरि: महर्षि जैमिनि (ख) वैशेषिकदर्शनम् - (v) कणादः चन्वन्तरि (ग) न्यायशास्त्रम् - (iv) गौतममुनि: गौतम मुनि (घ) सांख्यदर्शनम् - (i) महर्षिकपिल ? कणादः (ङ) मीमांसादर्शनम् - (ii) महर्षि जैमिनि ?	
3	उत्तरम् - (क) असत्यम् (ख) सत्यम् (ग) असत्यम् (घ) असत्यम् (ङ) सत्यम्	
4	उत्तरम् - (क) ऋग्वेदः (ख) विष्णुशर्मा ? (ग) रामकृष्ण परमहंसः (घ) संस्कृतम् (ङ) कालिदासस्य	

हस्ताक्षर

PTO

255

प्राश्निक कोड क्रं

पृष्ठ क्र. 2
प्रश्न पत्र/आदर्श उत्तर

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा/उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम/द्वितीय

विषय भारतीयसंस्कृति विषय कोड माध्यम

कुल प्रश्न

समय - 3 घण्टा

पुर्णांक

निर्देश

प्रश्न क्रमांक		प्रश्न के लिए अधिकतमअंक
5.	उत्तरम् - (क) पुराणम् (ख) दोगाचार्यः (ग) विनयम् (घ) चरकस्य (ङ) पतञ्जलिः	
6.	उत्तरम् : (क) "मा निषादप्रतिष्ठां त्वमगमः शाश्वतीः समाः यत्क्रौञ्च मिथुनादेकमवधीः काममोहितम् ॥" (ख) क्लेश-कर्म-विपाक-आशयेः अपरामृष्टः पुरुष-विशेषः ईश्वरः । (ग) भारतीय संस्कृतेः आकरस्य महाभारतस्य संग्रह- द्वारा प्रकरणे संजयाय महर्षिणा कृष्णद्वैपायनेन प्रदत्तस्य दूरदृष्टेः विस्तृतं विवरणम् उपलभ्यते। (घ) सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामयाः । सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखभाग् भवेत् ॥ (ङ) धर्मयज्ञः, देवयज्ञः, पितृयज्ञः, भूतयज्ञः, नृत्ययज्ञः ।	

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा/उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम/द्वितीय

विषय विषय कोड माध्यम

कुल प्रश्न

समय - 3 घण्टा

पूर्णांक

निर्देश

प्रश्न क्रमांक	प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
7	
	<p>उत्तरम् -</p> <p>(क) (1) गर्भाधानम् (2) पुंसवनम् (3) सीमन्तोन्नयनम् (4) जातकर्म (5) नामकरणम् (6) निष्क्रमणम् (7) अन्नपाशनम् (8) चूडाकर्म (9) कर्णवेधः (10) विद्यारम्भः (11) उपनयनम् (12) वेदारम्भः (13) वेश्यन्तः (14) समावर्तनम् (15) विवाहः (16) अन्त्येष्टि</p> <p>(ख) " द्युतिः क्षमा दमोऽस्तेयं शौचमिन्द्रिय निग्रहः। धीर्विद्या सत्यमक्रोधो व्रशकं धर्मलक्षणम् ॥</p> <p>(ग) क्षत्रियवर्णः ब्रह्मणोर्भुजाभ्यामुत्पन्न इति मन्यते। क्षत्रिय एव राष्ट्ररक्षणं कर्तुमधिकृत आसीत्। वर्षाश्रमधर्मरक्षणमेव क्षत्रियस्य प्रमुखं कर्म। रजोगुणसम्यञ्जः कामभोगप्रियः, पराक्रमवान्, पजारक्षकः, वेदाध्ययनशीलः, दाता, हीनजनोद्धारकः, धीरः, वीरः, त्यागी, ब्राह्मणपूजकश्च क्षत्रिय इति उीर्तितः। परं विशिष्टं कर्मास्ति 'प्रजापालनम्'। सर्वाण्यपि शास्त्राणि सर्वापि स्मृतयो मुक्तकण्ठेनेदमेवावोचन् क्षत्रियस्य परमो धर्मः प्रजानां पालनम् इति।</p>
	हस्ताक्षर
	PTO

प्राश्निक कोड क्रं

पृष्ठ क्र. 4
प्रश्न पत्र/आदर्श उत्तर

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा/उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम/द्वितीय

विषय विषय कोड माध्यम

कुल प्रश्न

समय - 3 घण्टा

पुर्णांक

निर्देश

प्रश्न क्रमांक	प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
	(घ) आश्रमव्यवस्थाया चर्मप्रभावादेवाऽस्माकं संस्कृतिः पवित्रेति समन्ततः श्रूयते। चतुर्णामपि आश्रम - चर्मणां पालनमनिवार्यमित्यतोऽस्माकम् ऋषयः मानवस्याथुर्निर्धारणपुरस्सरं तदनुष्ठान-पद्धतिमाविश्चकुः। तत्तदाश्रमनियमपालनेन मानवः परमां गतिम् अधिगच्छतीति।
8.	उत्तरम् - प्रदत्त विषय पर लिखे गये निबंध का मूल्यांकन कर स्वविवेक से अंक प्रदान किये जावे।
	358
	हस्ताक्षर